

Christiane F.,
Mijn tweede leven

CHRISTIANE F., MIJN TWEEDE LEVEN

De cultfiguur en antiheldin
van een generatie is terug

Christiane V. Felscherinow
met Sonja Vukovic

the house of books

Voor enkele letterlijke citaten uit Christianes eerste boek is gebruikgemaakt van *Christiane F.: Verslag van een junkie*, in de vertaling van Hans van Straalen, H.J.W. Becht, Amsterdam 1998, 28e druk.

Oorspronkelijke titel

Moi, Christiane F., la vie malgré tout

Uitgave

Copyright © 2013 by Flammarion, Paris

Copyright voor het Nederlandse taalgebied © 2014 by The House of Books, Amsterdam

Vertaling

Jan Steemers

Omslagontwerp

Riverside Studio, Julie Bergen

Foto auteur

Marcel Mettelsiefen | Deutscher Levante Verlag

Opmaak binnenwerk

ZetSpiegel, Best

ISBN 978 90 443 4509 4

ISBN 978 90 443 4510 0 (e-book)

NUR 320

www.thehouseofbooks.com

www.dutch-media.nl

All rights reserved.

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

The House of Books is een imprint van Dutch Media Books bv

Waarschuwing

Dit boek berust op herinneringen. Na vijfendertig jaar zijn sommige nog levendig, andere zijn verbleekt en vertonen lacunes.

De memoires van Christiane F. gaan over mensen en ontmoetingen.

Niet alle betrokken personen denken met plezier terug aan wat er gebeurd is en in dit boek beschreven wordt. Daarom zijn de namen van sommige personen veranderd, andere blijven volledig anoniem.

‘Ze leeft in deze wereld als Ariadne, de verlatene, op het onbewoonde eiland Naxos, overgeleverd aan weklacht en gebed. Bacchus, de stralende god der dronkenschap, heeft haar verlaten; de roes van de liefde is vervlogen en nu wacht ze nog maar op één gast, de Dood. Ze hoort hem naderen; reeds strekt ze haar armen uit om van deze wereld in de eeuwige duisternis te verzinken. Maar ze vermoedt niet dat wie daar nadert, met gevleugelde pas, Theus is, de bevrijder, om haar nogmaals terug te halen naar het bezielde leven.’

– Stefan Zweig, ‘Das Lebensbild einer Dichterin’ uit
Marceline Desbordes-Valmore

Christiane F. – de mythe

Het is laat voor het meisje. Het is een lange dag geweest en het is donker. Het Berlijnse asfalt glimt van de regen. Er zijn niet veel mensen meer op straat en niemand interesseert zich voor haar. Haar jeugdige trekken verraden dat ze, ondanks het granaatrode haar en de hoge hakken, amper ouder is dan veertien jaar. ‘Heb je een mark voor me?’ vraagt ze aan iedere voorbijganger. Ze oogt breekbaar als een veulen: ze is maar een meter vijftien, mager, lange hals, lange haren. Ze maakt een opgefokte indruk, klaar om van zich af te bijten. ‘Ouwe rukker,’ roept ze naar een man die haar, net als enkele mensen eerder, negeerde toen ze geld bij hem probeerde te bietsen. Ze krijgt een draai om de oren en roept: ‘Verdomme.’ Dan komt er een oude Ford aanrijden, die op haar hoogte stopt.

Het meisje krult haar onderlip uitdagend. In de auto zit een ietwat gezette man van halverwege de veertig. Zonder een woord opent hij het portier aan de passagierskant, het meisje stapt in. De auto is grijs, zoals al het andere die avond.

Het meisje zegt tegen de man: ‘Ik doe niet aan neuken.’

Hij vraagt: ‘Waarom niet?’

‘Hoor eens, ik heb een vriend.’

'Pijp me dan maar.'

'Dan moet ik overgeven.'

'Dan blijft er niet veel over... Oké, dan trek je me maar af.'

'Honderd mark.'

'Oké.'

Later zal ze haar vriendje vertellen dat ze het alleen voor hem doet: omdat het bietsen niet werkte en ze toch aan geld moest zien te komen, had ze besloten om bij de man in de auto te stappen. Haar vriend zal er geen woord van geloven en haar verwijten maken: 'Je zou het ook hebben gedaan als ik er helemaal niet was geweest. Al die tyfuszooi omdat we spuiten.' Vervolgens zal hij mijmeren over een leven zonder verslaving aan heroïne, en het meisje zal hem beloven dat ze nooit met een klant zal slapen.

Als de man in de Ford voelt dat hij klaar moet komen, pakt hij het meisje met zijn rechterhand bij haar nek terwijl hij met zijn linkerhand haar hand om zijn geslacht houdt. Hij kreunt erbij alsof hij gaat kotsen. Het duurt lang. Dan is het stil. Het meisje springt snel de wagen uit. De auto rijdt weer weg en het meisje gaat door de regen op weg naar haar vriendje, met het biljet van honderd mark in haar tas.

De jongen, die haar leeftijd heeft, staat krom van de pijn op het perron van metrostation Zoologischer Garten. 'Ik heb wat,' mompelt ze tegen hem, terwijl hij zijn buik en zijn benen vasthoudt. Ze ondersteunt hem en ze gaan op weg om zich te verstoppen op de stationstoiletten. De jongen heet Detlef. Bruin haar, tenger, hij zweet overvloedig. Zij heet Christiane F.

Nadat ze ieder in hun elleboogholte een shot hebben gezet, vertelt Christiane hoe ze aan het geld voor de heroïne is gekomen. Detlef is teleurgesteld en boos, totdat de dope begint te werken, zijn pijn wegneemt en hem ontspant.

Dan is het oké, op een dag zal alles veranderen.

Deze filmscène is gebaseerd op een van de beroemdste verhalen van de afgelopen veertig jaar. Het succes ervan is te vergelijken met dat van Winnetou van Karl May en Harry Potter van Joanne K. Rowling – met dit verschil dat het een waargebeurd verhaal is: dat van Christiane F., alias Christiane Vera Felscherinow.

Vóór de film was er het boek, dat in 1978 in Duitsland uitkwam onder de titel Wir Kinder vom Bahnhof Zoo. Er zijn meer dan vier miljoen exemplaren van verkocht. Het is vertaald in talloze talen (in het Nederlands onder de titel Christiane F.: Verslag van een junkie, 1980) en ook nu nog een van de meest gelezen non-fictieboeken op de Duitse markt. Het boek is verplichte lectuur geworden op veel Duitse scholen en de verfilming, onder de titel Christiane F.: Wir Kinder vom Bahnhof Zoo, werd drie jaar na de verschijning van het boek een hit, zelfs in de Verenigde Staten. Als je ‘Christiane F.’ intikt op Twitter of Facebook, vind je nog steeds actuele fanpagina’s, forums en blogs vanuit de hele wereld.

En toch is Christiane een tragische heldin – een vrouwelijke antiheld die de dupe is van haar invoelingsvermogen, omdat ze haar gewelddadige vader liever begrijpt dan dat ze hem haat en op grond van dit gevoel een destructieve fascinatie ontwikkelt voor mensen die haar angst aanjagen en haar naar haar lichamelijke grenzen drijven. Het is ook een meisje dat door haar moeder, een schijnbaar onderdanige en hulpeloze vrouw, aangemoedigd is om nooit slachtoffer van de omstandigheden te worden, maar om hard te zijn. En een meisje dat al deze tegenstrijdige gevoelens verdrinkt in de alcohol, de drugs en de permanente zoektocht naar verbondenheid.

Amper veertien, is Christiane al diep verstrikt in de vicieuze cirkel van heroïneverslaving, criminaliteit, emotionele verwaarlozing en prostitutie. De zeldzame kansen om aan deze levensgevaarlijke situatie te ontkomen onderkent ze, maar kan ze niet

grijpen, misschien juist omdat deze strijd met de afhankelijkheid allang haar sterkste drijfveer is geworden. De gevolgen van haar verslaving worden de inhoud van haar leven, terwijl de oorzaken ervan slechts een gevoel van leegte opleveren.

Christiane Felscherinow raakt de bodem – lichamelijk, maatschappelijk, moreel. Maar de scherpzinnigheid waarmee de jonge Berlijnse haar eigen val observeert en het zelfbewustzijn waarmee ze haar lot onder ogen ziet, zonder iemand anders dan zichzelf als schuldige aan te wijzen, verklaren de sympathie die de publieke opinie haar al spoedig ten deel laat vallen.

Dankzij de uit haar mond opgetekende verhalen over haar jeugd in de Berlijnse voorstad Gropiusstadt heeft Christiane Felscherinow, dat heroïneverslaafde meisje dat zich prostitueerde op de Kurfürstenstrasse en rond station Berlin Zoologischer Garten (in de wandeling Bahnhof Zoo genoemd), evenveel weerklank gevonden als ooit Goethes Het lijden van de jonge Werther. Deze wilde waarschuwen tegen zelfmedelijden en gevoelschaos, en men verweet hem al snel dat hij door zijn aangrijpende teksten jongemannen tot zelfmoord dreef.

Het lijden van de jonge Christiane F. is gevierd als een schijnwerper op een deel van de Duitse samenleving waarvan het bestaan tot dan toe was genegeerd. De jonge hoofdpersoon werd de aandoenlijke belichaming van de onrust en revolutie van de jeugd; de junkie vond navolgers en werd een ster, wier verslaving de publieke opinie schokte. Horst Rieck, redacteur van het weekblad Stern, had Christiane Felscherinow begin 1978 ontmoet, tijdens de rechtszaak tegen een pedofiel voor het strafhof van Berlijn-Moabit. Christiane was toen vijftien jaar oud en woonde bij haar grootmoeder van vaderszijde in Kaltenkirchen, in het noorden van Duitsland. De beklagde had de jonge prostituees met heroïne betaald en was een van Christianes klanten geweest.

Horst Rieck versloeg het proces, sprak met de slachtoffers van de beklaagde en was onmiddellijk gegrepen door de verhalen van Christiane: 'Wat ze vertelde was bijna rijp voor de drukpers. Ik had het gevoel dat ze zich had volgezogen als een spons.' En in 2012 herinnert Christiane zich: 'Vanaf de eerste ontmoeting zei ik tegen Horst dat ik hele dagboeken had volgeschreven met mijn verhalen. Dat bracht hem op het idee van een boek.' Het aanvankelijk geplande interview met de getuige Christiane Felscherinow werd zodoende een uitwisseling die drie maanden zou duren, in de zomer van 1978. Een proces waar Rieck al snel Kai Hermann, zijn collega bij Stern, bij betrok.

In 1968 had het gezin Felscherinow het dorpje Nützen in Sleeswijk-Holstein verlaten om zich in Berlijn te vestigen. Christiane was toen net zes jaar. Het boek opent met de opwinding over deze verhuizing naar de oever van de Spree, en met de hoop van het gezin Felscherinow te kunnen profiteren van extra steun voor levensonderhoud om in Berlijn een huwelijksbureau te beginnen. Maar al snel komt de koude douche: de zaken lopen niet naar verwachting. Het gezin moet opnieuw verhuizen en het grote, oude appartement, net opnieuw geschilderd, aan de Paul-Lincke-Ufer in Kreuzberg achterlaten om zijn intrek te nemen in een flat in de hoogbouw van het stadsdeel Gropiusstadt. De vader verdrinkt zijn frustratie in de alcohol en reageert zich af door Christiane en haar één jaar jongere zusje te slaan. De moeder kijkt machteloos toe.

Het lot van de Felscherinows fascineert vanaf de eerste bladzijde van Christianes relaas, omdat het een uiterst intieme blik verschaft op de karakters van de gezinsleden en hun onderlinge verhoudingen. Bijna geen enkele beroepsschrijver had zo tastbaar verslag kunnen doen van het verwoestende karakter van onvervulde ambities en aspiraties als Christiane dat deed aan de hand van het voorbeeld van haar vader.

Dan betreedt een nieuwe man het toneel, die in de ogen van Christianes moeder de sleutel zal zijn tot een nieuw leven zonder geweld. Ze wordt de minnares van Klaus – een drinkmaatje van haar man en jonger dan zij – en vindt de moed om haar agressieve echtgenoot te verlaten. Maar voor de meisjes blijft de nieuwe vriend van mama een vreemde die ze nauwelijks serieus nemen en die ze niet bijzonder mogen, omdat ze het gevoel hebben dat hij hun moeder inpalmt. De jongere zus van Christiane trekt de consequenties: ‘Ze deed iets wat voor mij onbegrijpelijk was,’ valt in het boek te lezen, ‘ze ging bij mijn vader wonen. Ze liet mijn moeder in de steek en vooral mij. Ik was nu nog wat eenzamer.’

Wanneer Klaus ervoor zorgt dat de moeder de twee honden wegdoet waaraan Christiane zo gehecht is, lijken rebellie en vlucht de enige uitweg voor het jonge meisje uit het onrecht dat ze thuis ondergaat. ‘Thuis voelde ik me weggepest. Maar ik vond de vrijheid die ik had fantastisch.’ Ze is nu twaalf jaar en vindt elders genegenheid: ze bewondert Kessi, een schoolvriendin die alcohol gebruikt, al borsten heeft, en een vriend. Christiane zou evenveel succes bij de jongens willen hebben als Kessi en het liefst zien dat Kessi haar beste vriendin werd.

Samen gaan ze uit in het ‘Haus der Mitte’, een jeugdcentrum dat verbonden was aan de protestantse kerk. De jongeren in hun nieuwe kliek zijn ouder, roken hasj en spijbelen van school om ’s ochtends al high te worden. En omdat Christiane erbij wil horen, doet ze mee.

Drugs als consumptiemiddel – in de Bondsrepubliek Duitsland was het volledig nieuw. De hippiebeweging van de jaren zestig en zeventig had er iets heel anders mee geassocieerd: een gemeenschappelijk protest tegen de consumptiemaatschappij en de verbreiding van een wereldbeschouwing. De aanhangers gebruikten lsd en cannabis collectief, met als doel bewustzijns-

verruiming. Het leek erop dat Christiane en haar vrienden juist naar vergetelheid streefden. Naar totale innerlijke leegte. Hun ging het alleen om de sensatie, leek het. Of was het toch verzet? Maar waartegen dan?

De publieke opinie waaraan de jonge junkie-ster Christiane Felscherinow plotseling blootstond, wilde het gedrag van haar scene als rebellie interpreteren. Maar die vlieger ging niet op. Uiteindelijk resteerde er niet meer dan de kille huiver die men met de naam Christiane verbond. Er waren jongeren zonder doel of perspectief die maar één drijfveer in het leven leken te hebben, een drijfveer die van zin verstoken leek: de roes van verdovende middelen.

Weldra slikt Christiane ook ecstasy en pillen zoals efedrine, valium en mandrax. In het weekend gaat ze regelmatig uit in de Sound, een Berlijnse discotheek. Daar leert ze Detlef kennen. Hij is zestien jaar en gebruikt heroïne, wat Christiane eerst afkeurt. Maar wanneer ze een concert van haar grote idool David Bowie bezoekt, samen met een andere verslaafde vriend, en deze last heeft van onthoudingsverschijnselen, helpt ze hem om het geld voor heroïne bij elkaar te scharrelen. Haar jonge lichaam is allang gewend aan de pillen, die ze gedachteeloos als Smarties naar binnen werkt. Hun werking begint af te vlakken en ze halen haar niet meer uit haar depressie.

Dus waarom niet eens heroïne proberen?

‘Ik had niet door dat ik me in de voorafgaande maanden systematisch rijp had gemaakt voor horse... Ik dacht niet na, ik had geen slecht geweten. Ik wilde het meteen proberen, om me eindelijk weer eens echt lekker te voelen,’ bekende ze aan de auteurs Hermann en Rieck.

Ze snuift het bruine poeder, omdat de spuit haar nog veel te veel angst inboezemt. ‘Ik moest me inhouden om niet te kotsen en ik spuugde toch veel van het spul weer uit. Maar toen

gebeurde het allemaal vreselijk snel. Mijn ledematen werden waanzinnig zwaar en waren tegelijkertijd heel licht. Ik was ontzettend moe, en dat was een te gek gevoel. Die hele tyfus-bende was in één klap verdwenen. ... Ik voelde me lekker als nooit tevoren.' Op dat moment is Christiane dertien jaar.

Tot dan toe was het lot van de Felscherinows nog voorstelbaar als een complex van persoonlijke en sociale factoren die het mogelijk maakten Christianes affiniteit met drugs te bevatten. Maar na de verschijning van het boek werd er terecht op gewezen dat die verklaring tekortschoot en dat Christiane in geen geval louter het slachtoffer van haar milieu was. Het leven in het voor kinderen nogal trieste Gropiusstadt van de jaren zeventig en een gezin met problemen leiden niet automatisch naar drugsverslaving.

Het is moeilijk te zeggen of Christiane naast haar intelligentie al voldoende oordeelsbekwaamheid bezat om haar eigen beslissingen te nemen. Hebben haar verlangen naar ontsnapping aan de huiselijke sfeer en de eenzaamheid de deur van de verslaving geopend? Of waren het gelukzalige gevoel dat de middelen in haar opriepen en die nieuwe gemeenschap daar schuldig aan? In Duitsland laaide het debat over deze vraag op.

Christiane wil intussen nog maar één ding: steeds opnieuw die gelukzaligheid terugvinden die ze onder invloed van heroïne heeft ervaren. En aangezien het geld dat ze op straat bij elkaar kan bedelen niet voldoende is om haar consumptie te financieren, pleegt ze kleine delicten.

Op haar veertiende laat ze haar eerste shot zetten door een junkie. Voor Detlef en haar, allebei inmiddels volledig afhankelijk, wordt heroïne scoren een permanente noodzaak. Voor hem is er nog maar één manier om aan het benodigde geld te komen: hij tippelt op station Zoo. 'Ik voelde geen afkeer bij wat Detlef moest doen,' legt Christiane in deze periode uit. 'Als

hij zijn klanten aanraakte was dat niet zo erg. Dat was zijn smerige werk en deed hij dat niet, dan hadden we geen dope. Ik wilde alleen niet dat die kerels Detlef aanraakten. Want hij was alleen van mij.'

Het grootste deel van de weekends brengen Christiane en Detlef door in een vervallen appartement, met hun vrienden Bernd en Axel, bijna als een gezinnetje. Voor Christiane maken de jongens het bed elke dag met schone lakens op. Maar desondanks wemelt het er van de schimmel. Het bloed dat terugvloeit in de spuit injecteren ze in de vloerbedekking, en ze drukken hun peuken uit in bedorven etensresten. Op deze plek beleeft Christiane met Detlef haar allereerste keer.

Op dat moment lijdt ze al aan geelzucht, die tijdens een schoolreisje opspeelt: ver van Berlijn, in Baden-Württemberg. Ze moet naar het ziekenhuis worden gebracht. Haar moeder komt haar niet opzoeken. Christiane is al sterk afgefallen, maar dat verklaart ze door haar snelle groei en de puberteit. Haar moeder trekt het geen seconde in twijfel. Christiane valt geregeld flauw, maar haar moeder heeft niets in de gaten, omdat Christiane bijna nooit thuis is. Onder het voorwendsel dat ze bij een vriendin slaapt, brengt ze het grootste deel van haar tijd met haar verslaafde maatjes door.

In het boek legt de moeder van Christiane uit dat ze lange tijd niet heeft willen zien wat er met haar dochter gebeurde. Ze vertelt dat ze door haar werk niet voldoende oog op Christiane hield, en dat ze de waarschuwingen van haar vriend en de signalen die haar dochter afgaf lang heeft genegeerd. 'Ik was ervan overtuigd dat Christiane bij de mensen van de kerk in goede handen was.'

Christiane wordt steeds meer bekropen door een slecht geweten, omdat Detlef moet tippelen om zijn verslaving te onderhouden. Als ze op een avond op straat staat te bedelen omdat

Detlef zwaar turkey is, pijnlijk droogstaat, wordt ze aangesproken door de eerdergenoemde man in de Ford. Vanaf dat moment gaat Christiane tippelen.

Axel sterft al spoedig aan een overdosis heroïne. Christiane en Detlef besluiten zich, samen met Babsi en Stella, bij een groep verslaafde hoertjes aan te sluiten. Maar weldra haalt Babsi de kranten: ze is het jongste drugsslachtoffer in Duitsland. Detlef en Christiane hebben alleen elkaar nog. Ze maken steeds plannen om af te kicken, elk shot moet het laatste worden. Inmiddels tippelen ze samen.

Een zekere Max de Stotteraar, zoals de auteurs hem noemen, wordt een van de vaste klanten van de twee tieners: 'Hij was hulparbeider, achter in de dertig en kwam uit Hamburg. Zijn moeder was een hoer. Hij had als kind veel slaag gehad. Van zijn moeder, van haar pooier, en in de tehuizen waar hij was geweest. Daardoor hadden ze hem zo geïntimideerd dat hij uit pure angst nooit had geleerd om goed te praten en geslagen moest worden om seksueel te kunnen worden bevredigd.' Christiane slaat de man met een zweep tot hij begint te bloeden en klaarkomt, en wanneer hij het appartement heeft verlaten, geeft ze over. Met de honderdvijftig euro die ze heeft verdiend koopt ze dope voor Detlef en zichzelf. 'Het werd een erg relaxte dag.'

Losgeslagen van het normale leven, gedreven door de verslaving en uit angst voor de pijnlijke onthoudingsverschijnselen, verliest Christiane elke schaamte. Ze spuit nu ook in het appartement van haar moeder en deze krijgt eindelijk, wanneer het al bijna te laat is voor haar dochter, in de gaten welk dubbelleven Christiane sinds twee jaar leidt. Ze dwingt haar en ook Detlef (wiens ouders ook gescheiden zijn en die aan zichzelf is overgeleverd) om bij haar in te trekken, voor wat een pijnlijke afkickperiode zal worden.

Fotosessie op Sunset Boulevard voor de promotie van de film *Christiane F.* in de VS.

© Henry Diltz / Corbis

Christiane voor een bioscoop op Hollywood Boulevard, waar de op haar boek gebaseerde film wordt vertoond.
© Brad Elterman / FilmMagic

Christiane V. Felscherinow vandaag de dag, gefotografeerd door Marcel Mettelsiefen.

© Marcel Mettelsiefen Création Studio Flammarion